

ПРОЦЕСУАЛЬНІ СТРОКИ ЗА НОВИМ КРИМІНАЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ: ПОНЯТТЯ, ВИДИ, ПОРЯДОК ОБЧИСЛЕННЯ ТА ДОДЕРЖАННЯ

БАСАЙ Віктор Давидович - доктор юридичних наук, професор, декан Івано-Франківського факультету Національного університету «Одеська юридична академія»

УДК 343.1

В статті аналізуються поняття і види процесуальних строків, що містяться в новому УПК України. Досліджується порядок обчислення процесуальних строків з урахуванням виключень, установлених кримінальним процесуальним кодексом. Описуються наслідки вичерпання процесуальних строків в залежності від їх виду і характеризуються особливості та порядок відновлення процесуальних строків, пропущених по важливим причинам.

Ключові слова: процесуальні строки, уповноважуючі строки, зобов'язуючі строки, забороняючі строки, встановлення процесуальних строків, обчислення процесуальних строків, додержання процесуальних строків, наслідки спливу процесуальних строків, поновлення процесуальних строків.

Процесуальні строки виступають дієвим засобом, що сприяє забезпеченню швидкого розслідування і судового розгляду (як одного із завдань кримінального провадження, визначених ст. 2 нового КПК України). Крім того, вони слугують гарантією захисту конституційних прав і свобод учасників кримінального провадження. Процесуальні строки закріплюються щодо усіх стадій кримінального провадження, визначаючи їх тривалість та порядок проведення у межах цих стадій процесуальних дій і прийняття процесуальних рішень. При цьому процесуальні строки є невід'ємним складовим елементом кримінально-процесуальної форми і механізму кримінально-процесуального регулювання, оскільки виступають юридич-

ними засобами регулювання кримінально-процесуальних відносин.

Дослідженню проблемних питань, пов'язаних із визначенням поняття та видів процесуальних строків, порядку їх обчислення, додержання та поновлення, присвячена значна увага вчених. Зокрема, вони розглядаються у працях В.А. Дуніна, С.О. Заїки, В.Т. Малярєнка, О.Р. Михайленка, Г.Б. Петрової, М.С. Строговича, В.Т. Томіна, С.Б. Фоміна, Р.Х. Якупова та інших науковців. Водночас, у зв'язку з прийняттям нового КПК України, вказані проблемні питання підлягають науковому аналізу з урахуванням закріплених у ньому положень. Викладене зумовлює необхідність постановки в якості мети статті дослідження поняття, видів, порядку обчислення та додержання процесуальних строків за новим КПК України.

Відповідно до ч. 1 ст. 113 нового КПК України, процесуальні строки – це встановлені законом, прокурором, слідчим суддею або судом проміжки часу, у межах яких учасники кримінального провадження зобов'язані (мають право) приймати процесуальні рішення чи вчиняти процесуальні дії [1]. Хоча процесуальні строки у ч. 1 ст. 113 нового КПК України визначаються як проміжки часу, у нормативному визначенні їх поняття закладена доктринальна класифікація за критерієм часового прояву на дві групи: строки-періоди і строки-моменти [2, с.23-24].

Строки-періоди встановлюються у випадках, якщо учасникам кримінального

провадження надається свобода у виборі конкретного моменту прийняття процесуального рішення чи вчинення процесуальної дії. Останні можуть бути прийняті або вчинені у будь-який момент кримінального провадження у залежності від тактичних міркувань і обставин конкретного кримінального провадження. Строки-періоди визначаються шляхом: 1) встановлення законом проміжку часу, у межах якого учасники кримінального провадження зобов'язані (мають право) прийняти процесуальне рішення чи вчинити процесуальну дію (наприклад, досудове розслідування повинно бути закінчено протягом двох місяців з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні злочину – п. 2 ч. 1 ст. 219 нового КПК України); 2) визначення прокурором, слідчим суддею або судом точної календарної дати (так, привід полягає у примусовому супроводженні особи, до якої він застосовується, особою, яка виконує ухвалу про здійснення приводу, до місця її виклику в зазначений у ухвалі час – ч. 1 ст. 140 нового КПК України); 3) визначення події, з настанням якої пов'язується прийняття процесуального рішення чи вчинення процесуальної дії (наприклад, особа, якій кримінальним правопорушенням або іншим суспільно небезпечним діянням завдано майнової та / або моральної шкоди, має право під час кримінального провадження до початку судового розгляду пред'явити цивільний позов – ч. 1 ст. 128 нового КПК України).

Строки-моменти встановлюються у випадках, якщо з метою виконання завдань кримінального провадження, визначених ст. 2 нового КПК України, необхідно максимально швидко прийняти процесуальне рішення чи вчинити процесуальну дію або сукупність процесуальних дій із додержанням визначеної законом послідовності їх вчинення. Строки-моменти визначаються шляхом вказівки на необхідність вчинення процесуальної дії: 1) перед виконанням іншої процесуальної дії (наприклад, до початку допиту законному представнику малолітньої або неповнолітньої особи, педагогу, психологу, лікарю роз'яснюється їхнє право за дозволом ставити уточнюючі питання малолітній або неповнолітній особі – ч. 2 ст.

227 нового КПК України); 2) одночасно з виконанням іншої процесуальної дії (так, прокурор одночасно з винесенням постанови про закриття кримінального провадження скасовує арешт майна – ч. 3 ст. 174 нового КПК України); 3) після вчинення іншої процесуальної дії або після настання вказаної у законі події (наприклад, ухвала слідчого судді, суду щодо застосування запобіжного заходу підлягає негайному виконанню після її оголошення – ч. 1 ст. 205 нового КПК України).

Крім класифікації за критерієм часового прояву, ч. 1 ст. 113 нового КПК України поділяє процесуальні строки за суб'єктами, які встановлюють тривалість строків, на дві групи: 1) процесуальні строки, встановлені законодавцем; 2) процесуальні строки, встановлені прокурором, слідчим суддею або судом. Відмінність наведених видів процесуальних строків полягає у тому, що перша група розрахована на всі випадки виникнення однорідних правовідносин, а друга – на конкретні правовідносини. Водночас, обидва види процесуальних строків мають однакове юридичне значення та є однаково обов'язковими для учасників кримінального провадження.

До числа законів, якими можуть встановлюватися процесуальні строки, відносяться Конституція України, КПК України, інші закони України. Так, ч. 3 ст. 29 Конституції України закріплює, що затримана особа негайно звільняється, якщо протягом сімдесяти двох годин з моменту затримання їй не вручено вмотивованого рішення суду про тримання під вартою [3]. Ч. 2 ст. 22 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» від 23.12.1993 р. № 3782-ХІІ встановлює, що орган, який здійснює оперативно-розшукову діяльність, слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд, одержавши заяву або повідомлення про загрозу безпеці особи, зобов'язані перевірити цю заяву (повідомлення) і в строк не більше трьох діб, а у невідкладних випадках – негайно прийняти рішення про застосування або про відмову у застосуванні заходів безпеки [4, с.51].

При цьому потрібно враховувати, що в окремих випадках процесуальні строки мо-

жуть встановлюватися не лише законом, але й відомчими підзаконними нормативними актами. Наприклад, п. 1.13 Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженої Наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5, закріплює строки проведення експертизи [5].

У випадках, якщо норми КПК України не містять прямих вказівок на строки прийняття процесуальних рішень або вчинення процесуальних дій чи закріплюють відповідні граничні строки, прокурор, слідчий суддя, суд з огляду на ч. 1 ст. 114 нового КПК України і з урахуванням обставин, встановлених під час відповідного кримінального провадження, має право встановлювати конкретні процесуальні строки. В окремих випадках процесуальні строки можуть встановлюватися й іншими суб'єктами. Зокрема, п. 5 ч. 2 ст. 39 нового КПК України передбачає, що керівник органу досудового розслідування вправі погоджувати проведення слідчих (розшукових) дій та продовжувати строк їх проведення у випадках, передбачених цим Кодексом. П. 1.13 Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженої Наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5, закріплює, що строк проведення експертизи встановлюється, у залежності від складності дослідження, з урахуванням експертного навантаження фахівців, керівником експертної установи (або заступником керівника чи керівником структурного підрозділу) у межах встановлених цієї Інструкцією граничних строків проведення експертизи.

При встановленні процесуальних строків прокурор, слідчий суддя, суд повинні враховувати: 1) граничні строки вчинення відповідних процесуальних дій або прийняття процесуальних рішень, передбачені КПК України; 2) обставини, встановлені під час відповідного кримінального провадження; 3) достатність часу для вчинення учасником кримінального провадження відповідних процесуальних дій або прийняття ним процесуальних рішень; 4) відсутність перешкод реалізації права на захист.

Процесуальні строки встановлюються прокурором, слідчим суддею, судом у межах граничного строку та не можуть їх перевищувати. Граничним строком є максимально допустима тривалість відповідного процесуального строку, встановлена КПК України або відомчим підзаконним нормативним актом. Наприклад, відповідно до ч. 6 ст. 194 нового КПК України обов'язки, які складають зміст особистого зобов'язання як запобіжного заходу, можуть бути покладені на підозрюваного, обвинуваченого на строк не більше двох місяців.

Проте встановлення прокурором, слідчим суддею, судом процесуальних строків КПК України не у всіх випадках пов'язує із граничним строком вчинення відповідних процесуальних дій або прийняття процесуальних рішень. Так, п. 4 ч. 2 ст. 36 нового КПК України покладає на прокурора повноваження доручати слідчому, органу досудового розслідування проведення у встановлений прокурором строк слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій. При цьому прокурор самостійно визначає строки їх проведення з урахуванням обставин відповідного кримінального провадження та доцільності невідкладного проведення слідчих (розшукових) або інших процесуальних дій.

Закон встановлює граничні строки провадження процесуальних дій або їх сукупності під час кримінального провадження, покладаючи при цьому визначення моменту їх проведення на розсуд прокурора, слідчого судді, суду у залежності від обставин кримінального провадження. При цьому процесуальні дії або їх сукупність підлягають виконанню в межах граничного строку без невиправданої затримки. Закріплення у ч. 2 ст. 113 нового КПК України обов'язку проведення процесуальних дій або їх сукупності без невиправданої затримки перешкоджають довільному обчисленню процесуальних строків і зумовлюють необхідність проведення процесуальних дій у найбільш короткі строки. У низці норм закону міститься вимога негайного вчинення процесуальних дій, що впливає зі змісту ч. 2 ст. 113 нового КПК України: будь-яка процесуальна дія або сукупність дій під час криміналь-

ного провадження мають бути виконані без невинуваченої затримки і в будь-якому разі не пізніше граничного строку, визначеного відповідним положенням цього Кодексу. Даючи тлумачення поняття негайності проведення процесуальної дії, судді Європейського суду з прав людини вказали, що «негайно не означає, що це має відбутися миттєво, але означає, що це має відбутися якомога скоріше, з урахуванням місця, часу та обставин у кожній справі» [6, с.100].

В окремих випадках вимога негайності законодавцем чітко конкретизована. Так, ч. 1 ст. 366 нового КПК України передбачає, що після останнього слова обвинуваченого суд негайно виходить до нарадчої кімнати для ухвалення вироку, про що головуєчий оголошує присутнім у залі судового засідання. Проте, у більшості випадків кримінальний процесуальний закон граничну межу негайного виконання процесуальної дії чітко не визначає, покладаючи її визначення на розсуд прокурора, слідчого судді, суду. Так, ч. 2 ст. 189 нового КПК України закріплює, що клопотання про дозвіл на затримання підозрюваного, обвинуваченого з метою приводу розглядається слідчим суддею, судом негайно після одержання цього клопотання.

Особливості процесуальних строків полягають у тому, що закон закріплює їх межі (час початку перебігу строків та їх завершення), правила обчислення та продовження строків, їх поновлення та відмови у поновленні, наслідки пропуску строків тощо. Визначаючи межі кожного процесуального строку, закон встановлює максимальну тривалість проміжку часу, протягом якого учасники кримінального провадження зобов'язані (мають право) прийняти процесуальне рішення або вчинити процесуальні дії. Його мінімальна тривалість законом не обмежується та покладається на розсуд учасника кримінального провадження, який приймає процесуальне рішення або вчиняє процесуальні дії, у залежності від обставин конкретного кримінального провадження.

У теорії кримінального процесу обґрунтовано вказується на те, що закон не отожднює початок перебігу строку з початком його обчислення [7, с.62]. При визначенні

моменту, з якого починається обчислення процесуального строку, потрібно чітко встановити момент, з якого починається його перебіг. Відповідно до ч. 5 ст. 115 нового КПК України, при обчисленні днями і місяцями всіх процесуальних строків, за винятком строків тримання під вартою та строків проведення стаціонарної психіатричної експертизи, не береться до уваги той день, від якого починається строк. Аналогічним чином при обчисленні процесуального строку годинами не береться до уваги та година, від якої починається строк. У цих випадках у процесуальні строки, які обчислюються годинами, не включається перша неповна година, а у процесуальні строки, які обчислюються днями і місяцями, – перший неповний день. Тобто момент початку процесуального строку настає раніше, ніж момент початку його обчислення. При обчисленні строків тримання під вартою та строків проведення стаціонарної психіатричної експертизи момент початку процесуального строку та момент початку його обчислення співпадають, оскільки вони обчислюються з моменту фактичного затримання, взяття під варту чи поміщення до відповідного медичного закладу.

Ч. 1 ст. 115 нового КПК України закріплює, що строки, встановлені цим Кодексом, обчислюються годинами, днями і місяцями. В окремих випадках закон передбачає процесуальні строки, тривалість яких визначається у добах і роках. Наприклад, відповідно до ч. 1 ст. 597 нового КПК України, за клопотанням компетентного органу іншої держави особа, щодо якої буде направлений запит про перейняття кримінального провадження, може триматися під вартою на території України не більш ніж сорок діб. Згідно з ч. 1 ст. 289 нового КПК України, якщо протягом року з дня передачі особи на поруки колективу підприємства, установи чи організації вона не виправдає довіру колективу, ухилитиметься від заходів виховного характеру та порушуватиме громадський порядок, загальні збори відповідного колективу можуть прийняти рішення про відмову від поручительства за взяття ними на поруки особу. Процесуальні строки, тривалість яких визначається у добах,

підлягають переведенню у дні, а строків, тривалість яких визначається роками, – у місяці, з подальшим обчисленням за відповідними правилами, встановленими ч. ч. 3 – 7 ст. 115 нового КПК України.

В окремих випадках закон визначає строки вказівкою на юридично значиму подію, яка підлягає настанню у конкретному кримінальному провадженні та тягне за собою виникнення, зміну або припинення кримінально-процесуальних відносин. Наприклад, до початку апеляційного розгляду особа, яка подала апеляційну скаргу, має право змінити та/або доповнити її (ч. 3 ст. 403 нового КПК України).

Ч. ч. 2 – 4 ст. 115 нового КПК України визначають загальні правила обчислення процесуальних строків годинами, днями і місяцями, що диференціюються у відповідності до величин часу, за допомогою яких вони підлягають обчисленню. Одночасно ст. 115 нового КПК України встановлює винятки із загальних правил, які призводять до автоматичного скорочення або продовження процесуальних строків: 1) якщо закінчення строку, який обчислюється місяцями, припадає на той місяць, який не має відповідного числа, то строк закінчується в останній день цього місяця (ч. 4 вказаної статті); 2) якщо відповідну дію належить вчинити в суді або в органах досудового розслідування, то строк закінчується у встановлений час закінчення робочого дня в цих установах (ч. 6 вказаної статті); 3) якщо закінчення строку, який обчислюється днями або місяцями, припадає на неробочий день, останнім днем цього строку вважається наступний за ним робочий день, за винятком обчислення строків тримання під вартою та перебування в медичному закладі під час проведення стаціонарної психіатричної експертизи (ч. 7 вказаної статті).

У ч. 4 ст. 115 нового КПК України стосовно процесуальних строків, які обчислюються місяцями, використовується термін «відповідне число останнього місяця». Оскільки за загальним правилом при обчисленні процесуальних строків місяцями не береться до уваги той день, від якого починається строк, то відповідним числом останнього місяця потрібно вважати число,

з якого починається обчислення строку. У випадку, якщо місяць, на який припадає закінчення процесуального строку, не має такого числа, то відповідним числом останнього місяця необхідно вважати останнє число цього місяця. У випадку, якщо закінчення процесуального строку припадає на неробочий день, відповідним числом останнього місяця потрібно вважати наступний за ним робочий день. Виняток із загальних правил обчислення процесуальних строків складають строки тримання під вартою та строки перебування в медичному закладі під час проведення стаціонарної психіатричної експертизи, оскільки вони обчислюються з моменту фактичного затримання, взяття під варту чи поміщення до відповідного медичного закладу.

Ч. 6 ст. 115 нового КПК України пов'язує закінчення процесуальних строків вчинення дій у суді або в органах досудового розслідування із закінченням робочого дня в цих установах. Тривалість робочого дня у судах та органах досудового розслідування встановлюється підзаконними нормативними актами і правилами внутрішнього трудового розпорядку. Так, у судах загальної юрисдикції встановлений восьмигодинний робочий день, який триває з восьмої до сімнадцятої години з перервою з дванадцятої до тринадцятої години. Тому граничною межею для виконання дій у суді виступає встановлений час закінчення робочого дня. При визначенні моменту закінчення робочого дня потрібно враховувати норму ч. 1 ст. 53 Кодексу законів про працю України, відповідно до якої напередодні святкових і неробочих днів тривалість роботи працівників скорочується на одну годину як при п'ятиденному, так і при шестиденному робочому тижні [8].

Перерва при обчисленні процесуальних строків не допускається, що зумовлює включення до них вихідних і святкових днів, а при обчисленні строку годинами – і неробочого часу. Чинне трудове законодавство оперує поняттями «вихідні дні» та «святкові і неробочі дні», які визначаються ст. ст. 67 і 73 КЗпП України. Зокрема, для судів та органів досудового розслідування встановлюється п'ятиденний робочий тиждень з дво-

ма вихідними днями на тиждень (ч. 1 ст. 67 КЗпП України). Загальним вихідним днем є неділя (ч. 2 ст. 67 КЗпП України), а другий вихідний день (субота) встановлюється підзаконними нормативними актами і правилами внутрішнього трудового розпорядку. Ч. 1 ст. 73 КЗпП України закріплює перелік святкових днів.

У разі, якщо закінчення процесуального строку припадає на святковий, неробочий або вихідний день, він автоматично продовжується, і останнім днем цього строку вважається наступний за ним робочий день. При цьому потрібно враховувати норму ч. 3 ст. 67 КЗпП України, відповідно до якої у випадку, коли святковий або неробочий день збігається з вихідним днем, вихідний день переноситься на наступний після святкового або неробочого. Такі правила не підлягають застосуванню при обчисленні строків тримання під вартою та перебування в медичному закладі під час проведення стаціонарної психіатричної експертизи.

Відповідно до ст. 116 нового КПК України, процесуальні дії мають виконуватися у встановлені цим Кодексом строки. Додержання процесуальних строків передбачає виконання учасниками кримінального провадження процесуальних дій у межах проміжків часу, встановлених законом, прокурором, слідчим суддею, судом. Додержання процесуальних строків відіграє важливу соціально-правову роль. У теорії кримінального процесу вказується, що додержання процесуального строку виступає необхідною умовою для того, щоб відповідна процесуальна дія мала юридичний ефект [9, с.200]. Додержання процесуальних строків сприяє своєчасному та повному дослідженню обставин кримінального провадження, забезпечує процесуальну економію та слугує гарантією прав і законних інтересів учасників кримінального провадження.

Встановлюючи процесуальні строки, законодавець виходить із достатності граничних строків для прийняття процесуальних рішень чи вчинення процесуальних дій. Оскільки з урахуванням обставин конкретного кримінального провадження процесуальні строки можуть виявитися недостатніми для прийняття процесуальних рішень

чи вчинення процесуальних дій, закон в якості важливої гарантії забезпечення достатності строків закріплює можливість їх продовження та поновлення.

Продовження процесуальних строків здійснюється прокурором, слідчим суддею, судом лише у випадках, передбачених у законі. При цьому закон чітко визначає підстави для продовження процесуального строку, граничну межу продовження строку та порядок його продовження. Наприклад, ч. 3 ст. 197 нового КПК України передбачає, що строк тримання під вартою може бути продовжений слідчим суддею в межах строку досудового розслідування в порядку, передбаченому КПК України. Сукупний строк тримання під вартою підозрюваного, обвинуваченого під час досудового розслідування не повинен перевищувати: 1) шести місяців – у кримінальному провадженні щодо злочинів невеликої або середньої тяжкості; 2) дванадцяти місяців – у кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів.

За загальним правилом продовження процесуального строку відбувається за клопотанням, яке подається учаснику кримінального провадження, уповноваженому законом на прийняття такого рішення. Так, відповідно до ч. 1 ст. 153 нового КПК України, прокурор має право звернутися до слідчого судді, суду із клопотанням про продовження строку тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом.

Процесуальний строк підлягає продовженню виключно за наявності підстав для прийняття такого рішення. При цьому доказування необхідності прийняття рішення про продовження процесуального строку покладається на учасника кримінального провадження, який заявив відповідне клопотання. Так, слідчий суддя, суд відмовляє у продовженні строку відсторонення від посади, якщо прокурор не доведе, що: 1) обставини, які стали підставою для відсторонення від посади, продовжують існувати; 2) сторона обвинувачення не мала можливості забезпечити досягнення цілей, заради яких було здійснено відсторонення від посади, іншими способами протягом дії попередньої ухвали (ч. 2 ст. 158 нового КПК України). У

випадку недоведення учасником кримінального провадження, який подав клопотання, наявності підстав для продовження процесуального строку, учасник кримінального провадження, уповноважений законом на прийняття рішення за результатами його розгляду, відмовляє у продовженні цього строку.

Важливою гарантією додержання прав і законних інтересів учасників кримінального провадження є передбачене ст. 116 нового КПК України правило щодо визначення випадків, за яких процесуальний строк не вважається пропущеним. Для учасників кримінального провадження процесуальний строк не вважається пропущеним, якщо скаргу або інший документ здано до закінчення строку на пошту або передано особі, уповноваженій їх прийняти, за винятком осіб, які тримаються під вартою або перебувають у медичному чи психіатричному стаціонарі, спеціальній навчально-виховній установі, для яких процесуальний строк не вважається пропущеним, якщо скаргу або інший документ подано службовій особі відповідної установи до закінчення строку.

У випадку, якщо скаргу або інший документ здано до закінчення процесуального строку на пошту, додержання строку визначається за датою, вказаною на штемпелі поштового відділення на конверті. У випадку передачі скарги або іншого документа особі, уповноваженій їх прийняти, або службовій особі відповідної установи (у випадку, коли особа тримається під вартою або перебуває у медичному чи психіатричному стаціонарі, спеціальній навчально-виховній установі), додержання процесуального строку визначається за датою на відмітці, яка зроблена цією особою.

Недодержання процесуальних строків тягне правові наслідки, визначені законом. У теорії кримінального процесу процесуальні строки у залежності від форми вираження диспозиції норми права, в якій вони встановлені, поділяються на три групи: 1) уповноважуючі; 2) зобов'язуючі; 3) забороняючі [10, с.45]. Правові наслідки недодержання процесуальних строків залежать від їх приналежності до однієї із вказаних груп. Так, вплив уповноважуючого строку призводить

до припинення права учасника кримінального провадження за умови непоновлення цього строку у передбаченому законом порядку. Наприклад, закінчення строку подання апеляційної скарги, встановленого ч. ч. 2 і 3 ст. 395 нового КПК України, призводить до припинення права учасника кримінального провадження на апеляційне оскарження, а також до набрання вироком або ухвалою суду першої інстанції законної сили (ч. 1 ст. 532 нового КПК України).

Сплив зобов'язуючого строку не призводить до припинення обов'язку учасника кримінального провадження прийняти процесуальне рішення або виконати процесуальну дію, а процесуальні рішення та процесуальні дії, прийняті або вчинені з порушенням граничного строку, не втрачають свого правового значення. Учасник кримінального провадження не звільняється від обов'язку прийняття процесуального рішення або виконання процесуальної дії та зобов'язаний вжити заходів до його прийняття або виконання. Тобто у даному випадку завдання кримінального судочинства домінують над необхідністю додержання процесуального строку. Наприклад, ч. 4 ст. 295 нового КПК України передбачає, що прокурор, який уповноважений розглядати питання продовження строку досудового розслідування, зобов'язаний розглянути клопотання не пізніше трьох днів з дня його отримання, але в будь-якому разі до спливу строку досудового розслідування.

Сплив забороняючого строку призводить до втрати правового значення процесуальними рішеннями і результатами процесуальних дій, прийнятими або проведеними поза межами встановлених проміжків часу. Наприклад, ч. 8 ст. 223 нового КПК України передбачає, що будь-які слідчі (розшукові) або негласні слідчі (розшукові) дії, проведені після закінчення строків досудового розслідування, є недійсними, а встановлені внаслідок них докази – недопустимими.

Відповідно до ч. 1 ст. 117 нового КПК України, пропущений із поважних причин строк повинен бути поновлений за клопотанням заінтересованої особи ухвалою слідчого судді, суду. Поновлення процесуального строку передбачає встановлення

учасникам кримінального провадження ухвалою слідчого судді, суду додаткового проміжку часу для вчинення процесуальної дії за умови пропуску строку з поважних причин. У випадку поновлення процесуального строку процесуальні дії учасників кримінального провадження вважаються виконаними у встановлений законом строк, а правові наслідки пропуску процесуального строку втрачають правове значення. Наприклад, відповідно до ч. 3 ст. 532 нового КПК України, якщо строк апеляційного оскарження буде поновлено, вважається, що вирок чи ухвала суду, ухвала слідчого судді не набрала законної сили.

Процесуальний строк може бути поновлений лише за умови його пропуску з поважних причин. Поважними причинами пропуску процесуального строку визнаються обставини, які не залежать від волі заінтересованої особи і перешкодили їй виконати процесуальні дії у межах встановленого законом, прокурором, слідчим суддею, судом проміжку часу. До їх числа відносяться: 1) обставини непереборної сили (епідемії, військові події, стихійні лиха або інші подібні обставини); 2) відсутність особи у місці проживання протягом тривалого часу внаслідок відрядження; 3) тяжка хвороба або перебування в закладі охорони здоров'я у зв'язку з лікуванням або вагітністю за умови неможливості тимчасово залишити цей заклад; 4) смерть близьких родичів, членів сім'ї чи інших близьких осіб або серйозна загроза їхньому життю; 5) несвоєчасне одержання процесуальних документів (наприклад, несвоєчасне одержання копії вироку); 6) інші обставини, які об'єктивно унеможливають вчинення процесуальної дії у встановлений строк. Вказані обставини підлягають підтвердженню учасником кримінального провадження шляхом подання відповідних документів або їх копій.

Процесуальний строк підлягає поновленню виключно за клопотанням заінтересованої особи, яке заявляється слідчому судді, суду. Таке клопотання заявляється у письмовій формі та повинно містити наведення обставин, які унеможливили вчинення процесуальної дії у встановлений законом, прокурором, слідчим суддею, судом

процесуальний строк. За загальним правилом, клопотання про поновлення пропущеного процесуального строку подається одночасно з виконанням учасником кримінального провадження процесуальної дії, строк виконання якої був пропущений. Неподання такого клопотання тягне за собою правові наслідки, аналогічні наслідкам відмови у поновленні процесуального строку. Наприклад, відповідно до ч. 5 ст. 447 нового КПК України, заява про перегляд судового рішення залишається без розгляду, якщо особа, яка її подала, не порушує питання про поновлення цього строку, а також якщо в поновленні строку відмовлено. Подання клопотання про поновлення пропущеного процесуального строку не припиняє виконання процесуального рішення, оскарженого з пропусченням строку.

Підсумовуючи викладене, потрібно відзначити, що за новим КПК України процесуальні строки являють собою встановлені законом (а в окремих випадках – підзаконними нормативно-правовими актами), прокурором, слідчим суддею, судом або іншими уповноваженими суб'єктами проміжки часу, у межах яких учасники кримінального провадження зобов'язані (мають право) приймати процесуальні рішення або вчиняти процесуальні дії чи утриматися від їх вчинення та які обчислюються годинами, днями і місяцями або визначаються вказівкою на подію. Новий кримінальний процесуальний закон дозволяє класифікувати процесуальні строки за двома критеріями: 1) за критерієм часового прояву (строки-періоди і строки-моменти); 2) за суб'єктами, які встановлюють тривалість процесуальних строків (строки, встановлені законодавцем, і строки, встановлені прокурором, слідчим суддею або судом).

Норми нового КПК України чітко врегульовують порядок встановлення процесуальних строків прокурором, слідчим суддею, судом, закріплюють правила їх обчислення та вимоги щодо їх додержання, передбачають наслідки пропуску процесуальних строків і порядок поновлення строків, пропущених з поважних причин. Як вбачається, таке детальне нормативне врегулювання інституту процесуальних строків

АНОТАЦІЯ

У статті аналізуються поняття та види процесуальних строків, закріплені новим КПК України. Досліджується порядок обчислення процесуальних строків з урахуванням винятків, встановлених кримінальним процесуальним законом. Окреслюються наслідки спливу процесуальних строків у залежності від їх видів і характеризуються підстави та порядок поновлення процесуальних строків, пропущених з поважних причин.

SUMMARY

The article is dedicated to analyzing concept and types of procedural terms by the new Criminal Procedure Code of Ukraine. The order of calculation of procedural terms, with taking into consideration account exceptions, set by criminal procedure law, is investigated. Consequences of emerging procedural terms in dependence on their types is outlined, motives and order of renewal procedural terms, skipped due to valid reasons, are characterized.

слугуватиме процесуальною гарантією прав і законних інтересів учасників кримінального провадження та своєчасного прийняття процесуальних рішень і вчинення процесуальних дій, а також сприятиме формуванню однозначної слідчої та судової практики у кримінальному провадженні.

У подальшому досліджувана у статті проблематика щодо поняття та видів процесуальних строків повинна знайти свій подальший розвиток за такими напрямками: 1) наукове обґрунтування доцільності уточнення нормативного поняття процесуальних строків; 2) дослідження позиції практичних працівників з цього питання; 3) дослідження процесуальних строків з урахуванням слідчої та судової практики, сформованої після набрання чинності новим КПК України.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651%D0%B0-17>

2. Томин В.Т. Процесуальные документы, сроки и судебные издержки в уголовном судопроизводстве / В.Т. Томин, Р.Х. Якупов, В.А. Дунин. – Омск: Научно-исследовательская и редакционно-издательская группа Омской высшей школы милиции, 1973. – 50 с.

3. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

4. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23.12.1993 р. № 3782-ХІІ // Відомості Верховної Ради. – 1994. – № 11. – Ст. 51.

5. Про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень: Інструкція, затверджена Наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>

6. Спільна окрема думка суддів Тора Вільямссона, Біндшедлер-Роберт, Гьольчюкю, Матчера та Валтікоса, яка не збігається з позицією більшості (справа «Броуган та інші проти Сполученого Королівства») // Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі. – 2001. – № 4. – С. 100-102.

7. Михайленко О. Сутність та проблемність часових параметрів у кримінальному процесі / О. Михайленко // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2008. – № 2. – С. 58-64.

8. Кодекс законів про працю України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до документа: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

9. Строгович М.С. Курс советского уголовного процесса. В 2 т. / М.С. Строгович. – М.: Наука, 1968. – Т. 1. – 470 с.

10. Петрова Г.Б. Сроки как элемент правового регулирования в уголовном судопроизводстве: Дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Галина Борисовна Петрова. – Саратов, 2004. – 222 с.